

УДК 94(477.74-21):378.4.011.32:001.891''1870/1919''
[http://doi.org/10.18524/2304-1447.2018.2\(20\).145516](http://doi.org/10.18524/2304-1447.2018.2(20).145516)

Музичко Олександр Євгенович,

кандидат історичних наук,
доцент кафедри історії України
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова
вул. Єлісаветинська, 12, м. Одеса, 65082, Україна
тел.: (048) 723 58 42
e-mail: sandro06@ukr.net

МЕДАЛЬНІ РОБОТИ НА ІСТОРИЧНУ ТЕМАТИКУ У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ ОДЕСИ (КІНЕЦЬ ХІХ – ПОЧАТОК ХХ СТ.)

У статті досліджено функціонування у системі вищої освіти Одеси кінця ХІХ – початку ХХ ст. форми самостійної роботи студентів, що полягала у написанні студентами наукових досліджень на історичну тематику, за найкращі з яких вони отримували винагороди у вигляді золотих і срібних медалей та почесних відгуків.

Ключові слова: вища освіта, Одеса, університет, студенти, медальні праці, історична наука.

Дослідження історії освіти в Одесі останніми роками було актуалізоване двома ювілеями – 200-річчям з дня заснування Рішельєвського ліцею та 150-річчям Новоросійського університету. Основним продовжувачем цих двох базових для історії освіти на півдні України навчальних закладів є Одеський національний університет імені І. І. Мечникова. Наявна досить значна історіографічна база, яка не вичерпала теми. Література з історії одеської вищої освіти спонукає до нових досліджень, перегляду та доповнення певних аспектів. Однією із найбільш обговорюваних у контексті питання реформування освіти в Україні є проблема стимулювання самостійної роботи студентів, залучення їх до наукової діяльності. Фактично сучасні викладачі лише дещо коригують здобутки класичної освіти кінця ХІХ – початку ХХ ст. з її головними складовими: рефератами, почесними стипендіями, преміями, конкурсними роботами. Навряд чи за це слід дорікати, адже причиною збереження цих методів є їхня ефективність. Відмовитися від них, на нашу думку, означає знищити науковий канон історії, відмовити їй у праві на науковість, прояви

чого, на жаль, можна нині спостерігати. Це зумовлює актуальність мети нашої статті – дослідження функціонування у системі вищої освіти Одеси кінця XIX – початку XX ст. форми самостійної роботи студентів, що полягала у написанні студентами наукових досліджень на історичну тематику, за найкращі з яких вони отримували винагороди. Головним чином, досліджено історію Новоросійського університету (далі – НУ) – єдиного класичного університету у зазначений час не лише на території Південної України, але й на величезних обширах півдня Російської імперії.

Реєстр номінантів медальних праць та почесних відгуків за перше 25-річчя існування НУ упорядкував перший історик закладу професор О. І. Маркевич [19, с. 691–697]. Проте, реєстр медальних робіт, що наведений у цій титанічній праці, містив деякі неточності. На перший погляд, зазначена тема вже досліджена київським істориком Н. Д. Соколовою [25; 26]. Статті інших авторів висвітлюють лише невеликі фрагменти теми [11; 20]. Авторка встановила, що у період з 1870 до 1915 рр. 51 студент отримав 31 золоту та 21 срібну медалі за 52 роботи. Імена та прізвища чотирьох авторів Н. Д. Соколова не встановила. Період від 1915 р. до завершення існування НУ у 1920 р. нею не досліджено. Н. Д. Соколовій не вдалося повною мірою використати можливості наявної джерельної бази. До того ж, її стаття містить необґрунтовані та неправильні висновки.

Основними джерелами нашого дослідження були актові матеріали діловодства НУ, як опубліковані, так і архівні (45 фонд Державного архіву Одеської області). У друкованих періодичних виданнях НУ (звітах, протоколах, «Записках») нами виявлено 60 відгуків на 78 робіт. 6 відгуків на 9 робіт ми виявили в рукописному, архівному, вигляді. Цей матеріал має великий інформативний потенціал для вивчення педагогічних поглядів викладачів та змісту робіт студентів, особливо враховуючи той факт, що лише деякі з цих робіт збереглися до нашого часу. Опрацьовано також праці студентів, що належать до наративних джерел: як опубліковані, так і декілька, що залишилися у повному або частковому вигляді в архівних рукописах. Враховано також мемуари та епістолярій. На відміну від актових документів, ці джерела дозволяють відчутти «смак доби» та побачити деякі елементи «внутрішньої кухні».

НУ виник внаслідок трансформації Рішельєвського ліцею (РЛ) в університет та успадкував частину особового складу викладачів. Саме в РЛ вперше в Одесі була апробована система медальних робіт студентів, що добре прищепилася в подальшому. За роботи історичного спрямування 16 ліцеїстів отримали золоті медалі та 8 – срібні. З цих робіт три було присвячено античному періоду, притому дві з них – опису Геродотом

Скіфії, тобто темі, що безпосередньо висвітлювала історію південно-українських земель. Південній Україні були присвячені роботи «Історія Новоросійського краю в історії хлібної торгівлі» Р. Кобецького, «Нарис історії Новоросійського краю з 1752 по 1852 р.» М. Родзянко та «Про значення Новоросійського краю в історії хлібної торгівлі» М. М. Вольського. 11 робіт були присвячені історико-правовій тематиці, переважно російського права часів Петра I та Єкатерини II; три – власне історії Росії; дві – історії філософії XVII–XVIII ст. та по одній – історії руського літописання та історії географічних відкриттів («Про відкриття та переселення норманів у IX–X ст.»). Під час навчання в ліцеї свої праці оприлюднили в друці золоті медалісти: автор праці про географію Геродотової Скіфії Г. Д. Думшин, автор праці про Сократа О. С. Великанов та М. М. Вольський, автор вище згаданої праці. У 1856 р. праця М. М. Вольського була схвально оцінена комісією з надання Жуковської премії Імператорського Руського географічного товариства.

Талановиті студенти НУ прагнули до самостійної наукової творчості. На цей запит схвально відгукувалися їх викладачі, які підкреслювали більшу корисність практичних занять, реферативної самостійної роботи студентів. Саме реферати, які готували студенти під час семінарів, були тим містком, який привів деяких із них до подальшого, вищого, щаблю – написання праці на здобуття медалі. Золоті та срібні медалі вручалися за рішенням Ради певного факультету, що затверджувалося великою Радою професорів щороку. Викладачі формулювали на початку кожного навчального року теми робіт та визначали коло тих питань, що мав висвітлити потенційний автор. Після надходження робіт та кількомісячного розгляду зазвичай той викладач, який раніше сформулював відповідну тему, і готував відгук на роботу. Але бували випадки, коли цей викладач на момент надходження роботи вже перейшов в інше місце роботи (М. Я. Грот, Н. П. Кондаков, Ф. І. Успенський). Тоді відгук давали інші викладачі, що не були керівниками теми. Це могло викликати певні незручності. Так, Р. Ю. Віппер, рецензуючи роботу підопічного Ф. І. Успенського, наприкінці відгуку зауважив, що непокоїться з приводу того, чи правильно він розумів ті завдання, які висував його попередник на кафедрі перед потенційним медалістом [13, с. 31]. Для рецензування двох робіт учнів Н. П. Кондакова, Д. Айналова та Є. Редіна на тему «Живопис Софії Київської» єдиний раз у практиці написання відгуків в НУ було створено комісію у складі 3-х професорів.

Викладачі запропонували студентам 125 тем як медальних у період від 1870-х до 1919 р. З них 87 тем знайшли своїх авторів. 38 тем так і не були опрацьовані, незважаючи на те, що низка з них пропонували-

ся кілька років поспіль. Продовження теми ще на один рік допомагало мало. Так, С. Г. Вілінський у травні 1917 р. просив продовжити тему «Про просвітника Йосифа Волоколамського» на 1918 р., адже є студенти, які висловили побажання її написати [6, арк. 20]. Але його надії не справдилися. До небагатьох винятків належала тема Г. І. Перетятковича про літописання XVI ст., яка після висунення два роки поспіль нарешті отримала свого автора Ф. Булатовича, який і отримав золоту медаль. Щоправда, судячи з відгуку, він при тому звузив тему до аналізу лише одного, Тверського, літопису.

Робіт могло би бути більше, але деякі з них були забраковані або не прийняті до розгляду. Так, у 1888 р. Е. фон Штерн забракував одну з робіт про принципат Августа. У 1900 р. В. В. Сокольський забракував твір «Про особливості та значення «Закону Судного людям» [7, арк. 113]. У 1911 р. С. Г. Вілінський заявив про те, що з творів, котрі надійшли на тему «Журнальна діяльність Крилова», один є незадовільним, а інший неоформлений. Тому він просив продовжити розгляд тем до 1 лютого 1912 р. Вирішили нікого не нагороджувати й пакети з іменами авторів не відкривати [2, арк. 96]. Але про подальшу долю цих праць не відомо. У 1913 р. професор О. А. Павловський не прийняв як незавершену роботу про Джиотто Бондоні, тему задану І. А. Линниченком, вона надійшла пізніше визначеного терміну.

Так і не були опрацьовані такі теми: «Адмірал Й. Де Рібас», «Герцог Рішельє в Росії», «Виникнення національного руху у Німеччині на початку XIX ст.», «Берлінський папірус 3024», «Відображення італійського епосу у пам'ятниках мистецтва», «Віктор Іванович Григорович», «Греко-східне чернецтво в історії книжкового перепису», «Громадські погляди та зв'язки І. С. Тургенєва», «Державні ідеали Гогенцолернів», «Значення Островського в історії російського театру», «Ігнатій Лойола в умовах свого часу», «Іоанн Солсберійський як діяч англо-французького просвітництва XII ст.», «Історик мистецтва Джіотто Бондоне як засновник відродження живопису в Італії», «Історія життя Андрія Юродивого у візантійській та слов'яно-руській літературах», «Історія Новгородського літописання», «Історія розвитку діалогу у Греції як особливої літературної форми», «Критичний огляд думок про походження кріпосного права», «Культ Ісиди у римський час за межами Єгипту», «Літературні впливи, що відобразилися на творчості Достоевського», «Нарис історії повісті про Дігеніса Акрита», «Нариси з історії промисловості Новоросійського краю за матеріалами Архіву колишнього Новоросійського та Бессарабського генерал-губернаторства», «Новоросія у др. пол. XVIII ст.», «Політична діяльність Людовика XI, головним чином

за його листуванням», «Про мову життя Феодосія за списком XII ст.», «Про просвітника Йосифа Волоколамського», «Процес про посольство до Пелли 346 року за промовами Демосфена та Есхіла», «Роль Ернста Теодора Амадея Гофмана в історії німецького романтизму», «Роль Наваліса у німецькому романтизмі», «Романтизм Вальтера Скотта», «Синтаксичні спостереження за мовою латинських грамот», «Сліди єгипетського впливу у Шестикнижжі», «Твори Курбського як історичний матеріал Фронда за мемуарами кардинала де Ретца», «Щоденник Діамантовського як джерело для історії Смутного часу», «Суспільне та сімейне становище, спосіб життя та вдача грецької жінки у період Гомера, з докладною характеристикою найвидатніших історичних жінок, про яких згадано в Іліаді та Одисеї», «Значення слова, мови та красномовства у Гомеровських поемах», «Діяльність графа Канкрин у галузі російського державного господарства», «Про право представлення. Історико-порівняльне дослідження». Усі, окрім двох останніх, що належали юрфаку, були запропоновані викладачами історико-філологічного факультету.

У процесі формулювання тем та номінування студентів як авторів відгуків взяли участь 45 викладачів, головним чином професори: 35 – історико-філологічного та 10 юридичного факультетів. Найбільшу активність у залученні студентів до самостійної роботи виявили І. А. Линниченко (на запропоновані ним 6 тем 8 студентів підготували роботи, за які отримали різні ступені відзначення); В. М. Мочульський (6 тем, 7 студентів); Ф. І. Леонтович (5 тем, 8 студентів); Ф. І. Успенський (4 теми, 7 студентів); О. О. Кочубинський та Г. І. Перетяткович (по 4 теми, по 5 студентів); Р. Ю. Віппер (3 теми, 7 студентів). Своєрідний рекорд встановив професор юрфаку В. В. Сокольський. Лише один раз він пропонував тему, але на неї відгукнулися аж 5 студентів, які отримали різні ступені відзнаки за свої 5 робіт, тоді як найбільшим успіхом в інших викладачів було 3 роботи від 3-х студентів на одну тему. Загалом, 25 тем були опрацьовані двома та більше авторами.

Здебільшого викладачі не повторювали раніше запропоновані ними теми та теми інших викладачів, за які студенти здобули медалі. Лише одного разу тема під однією і тією самою назвою була запропонована два роки поспіль і двічі «вистрелила». Йдеться про тему І. А. Линниченка «Селянське питання у Законодавчій комісії імператриці Єкатерини II», за розробку якої М. Слабченко та А. Флоровський здобули срібну та золоту медалі у 1906 та 1907 рр.

Роботи надходили на факультет анонімно в конвертах. Проте, найчастіше йшлося про «секрет Полішинеля», про що свідчить і вище згадана заява С. Г. Вілінського, і спогади А. Готалова-Готліба та Л. Когана

[9, арк. 8–9; 15, с. 123]. Численні подяки своїм керівникам містилися на сторінках опублікованих медальних праць, наприклад, В. Хорошуна та П. Клепацького. Головним чином, йшлося про допомогу книгами та джерелознавчі вказівки. Так, у 1902 р. Є. М. Щепкін просив продовжити термін надходження робіт у зв'язку з тим, що виписані ним книги з історії англійських міст ще не надішли до бібліотеки НУ [5, арк. 172].

Випускникам надавали за їхню роботу ступінь кандидата, тобто враховували як кандидатську дисертацію (у сучасну добу донедавна це називалося дипломною роботою). Саме тому у своїх відгуках М. М. Ланге послідовно називав рецензовані ним роботи дисертаціями. Нагородження відбувалося під час урочистого акту НУ 30 серпня.

Впродовж усієї історії НУ було зафіксовано 123 випадки відзначень 118 студентів: 57 – золотими медалями, 44 – срібними, 21 – почесними відгуками. Лише 5 студентів отримували нагороди двічі за різні роботи. Притому М. Попруженко належить унікальне досягнення – лише він отримав двічі золоті медалі. До того ж лише М. Попруженко та В. Мочульський були як авторами студентських робіт, так і авторами відгуків на студентські роботи, вже як професори. М. Слабченко був номінантом золотої та срібної медалей, Б. Вахевич та К. Бархін отримали по дві срібні кожен. С. Вілінський здобув одну золоту медаль та почесний відгук.

Роботи на історичну тематику готувалися студентами двох (історико-філологічного та юридичного) факультетів НУ. Звернення юристів до історії соціально-правових інститутів продовжувало традиції РЛ та було зумовлено передусім наявністю в його структурі кафедри історії руського права. Загалом роботи на історичну тематику підготували 23 студенти юрфаку, за них вони отримали медалі та почесні відгуки. 9 з цих студентів написали 10 робіт на теми, що були запропоновані викладачами історико-філологічного факультету. Притому, тема, запропонована Ф. І. Успенським, яку виконав студент А. Нейфельд, найбільшою мірою «вторгалася» в юридичну специфіку. Натомість, роботи про історичну драму у Давньому Римі, О. І. Герцена, Рішельєвський ліцей, А. П. Чехова, вочевидь, не були пов'язані з юридичною тематикою та відбивали широкі зацікавлення студентів-юристів, певна частина яких опинилася на юрфаці через бажання отримати прибуткову професію, але їхні творчі інтереси залишилися в інших гуманітарних сферах. Головною зіркою-істориком юрфаку став М. Є. Слабченко, який у статусі студента юрфаку отримав дві медалі за роботи на теми, котрі запропонував професор кафедри руської історії І. А. Линниченко.

Приблизно 90% номінантів медалей та почесних відгуків були на той момент студентами старших, 3-го та 4-го, курсів. Випускнику-медаліс-

ту його робота зараховувалася як кандидатська дисертація. На цьому тлі увиразнюється досягнення 4 першокурсників, які були відзначені: студент-юрист М. Слабченко та студент-історик М. Голуб – срібними медалями, а студент-історик В. Городецький та студент-юрист Л. Баткіс – почесними відгуками. Усі вони написали роботи на теми, що були висунуті професорами історико-філологічного факультету, який, відповідно, й нагородив їх. Щоправда, слід врахувати, що М. Слабченко перед цим кілька років до вступу на юрфак вже навчався на історико-філологічному факультеті.

Прикрою обставиною було те, що в разі, якщо на одну і ту саму тему в один рік отримували золоті медалі два та більше студентів, лише один з них міг отримати цю винагороду фізично, а інший чи інші лише отримували «право на золоту медаль». Тому факультет і конкретніше рецензент опинявся перед непростим вибором. Так, у 1888 р. перевага була віддана Є. Редіну перед Д. Айналовим.

Класифікація тематики робіт є непростим завданням, адже може йти-ся про множинність критеріїв. За географічним критерієм 41 тема присвячена історії Західної Європи, 34 – історії Росії. При тому, за винятком праці Д. Блюменфельда про перший етап розвитку Рішельєвського ліцею, жодна з робіт, представлених на медалі, не була присвячена краєзнавству, що є чи не найбільшою відмінністю сучасної історіографічної та педагогічної ситуації. 7 тем можна трактувати як українознавчі, адже вони присвячені подіям, явищам, установам, що відбувалися та перебували на території України, або українським діячам. Особливо виразною українознавча складова є у працях діячів українського національного руху в Одесі М. Слабченка та П. Клепацького. До цих 7 тем дотичні ще два твори «Про руський історичний орнамент» та «Азовське сидіння», в яких велика увага була приділена українській тематиці. 4 теми є, так би мовити, екстериторіальними, претендуючи на широкі узагальнення.

Якщо дивитися на тематику під кутом зору класичних періодів історії Євразії (античність, середньовіччя, новий та новітній часи), то репутація НУ як центру антикознавства та візантиністики підтверджується тим фактом, що саме роботи, у кількості 20-ти, на цю тематику переважають серед всесвітньо-орієнтованих. Решта робіт, що охоплювали історію як Західної, такі і Східної Європи розподіляємо так: медієвістиці присвячено 14 тем, ранньомодерному часу (XVI–XVII ст.) – 28, Новій добі (XVIII – перша половина XIX ст.) – 22. 6 робіт ми схильні вважати відповідними сучасному поняттю «сучасна історія», позаяк вони були присвячені діячам та подіям другої половини XIX – початку XX ст.

Найвиразніше проглядає спрямування робіт за галузевими напрямками. Таким чином, 30 студентів виконали свої роботи в межах історико-правового напрямку (17 тем). Саме в цій групі є найбільше тем, що були опрацьовані кількома або більше студентами – 8 тем, тоді як в інших галузевих групах така кількість спільних тем не перевищує 4.

30 студентів підготували роботи про історію розвитку мови та літератури (26 тем). 12 студентів підготували роботи на історико-економічну тематику (6 тем), 11 – на історико-культурну (8 тем), 11 – на історико-політичну (8 тем), по 5 студентів виконали роботи на історико-філософську (4 теми) та історико-релігієзнавчу (5 тем) тематики. 17 студентів підготували роботи, що відповідають таким спеціальним історичним дисциплінам як джерелознавство (6 студентів на 5 тем), історіографія (8 студентів на 5 тем) та історична географія (4 студенти на 2 теми). Лише Б. Вахевич та С. Вілінський відзначилися у двох галузях: перший – в історіографічній та соціально-економічній темах, другий – в історико-літературній та історико-релігієзнавчій.

Значна кількість студентів, 29, підготували роботи на 23 теми в межах біографічного підходу, в яких вивчили різні аспекти історичного минулого крізь призму біографій 26 видатних історичних діячів. Серед них тільки 4 були політичними діячами, а решта – діячами культури.

Історичну складову містили не лише наведені у додатку праці, але й деякі інші. У 1903–1904 навчальних роках професор юрфаку П. Є. Казанський рецензував працю 4 студентів на тему «Іноземці у Росії» та «Судноплавство по Суецькому каналу». Усі ці праці містили історичний екскурс у проблему. У 1903 р. три студенти фізико-математичного факультету надали роботи на тему «Минуле та сучасне теорії атомності», які, вочевидь, теж охоплювали історичний аспект.

Кожна робота мала містити такий елемент як гасло. Напевно, за задумом, малося на увазі, що це гасло буде лаконічно відбивати головний принцип роботи автора, його науковий світогляд. Натомість деякі гасла вражають своєю загальністю і відірваністю від теми роботи. Так, М. Голуб, автор роботи про Монтеस्क'є, обрав для своєї роботи гасло «Все минає – ніщо не минає без сліду» з А. Чехова. Автор твору про богомільство обрав за своє гасло слова, що можуть бути сприйняті як іронія та сарказм і сучасними викладачами щодо своїх курсовиків та дипломників: «краще пізно, ніж ніколи». Є. Редін обрав за гасло своєї роботи цитату з твору свого вчителя Н. П. Кондакова: «Руська археологія має за своє завдання побудувати науковий фундамент свого предмету на дослідженнях Візантії», натомість Д. В. Айналов – цитату з Гете: «аби досягнути нескінченне, досліджуй за усіма напрямками мале». Гасло обране К. Добролюбським відповідало тій основній ідеї, котрій викладачі мали

навчити своїх студентів у процесі написання праць і загалом найбільше вітали у своїх відгуках: «Джерела для історика є тим самим, що природа для натураліста, їх треба мати у руках і на очах» (цитата з твору петербурзького професора, історика права В. І. Сергєєвича). Натомість усі 3 автори робіт про Бейля, один з авторів роботи про Геродота, автор роботи про М. В. Гоголя, автор роботи про давньогрецьку релігію Є. Кагаров, пішли найлогічнішим шляхом – обрали за гасло цитату з творів своїх провідних героїв. Нечасто, але деякі викладачі звертали увагу на зміст гасла. Так, Л. Ф. Воєводський похвалив одного з авторів праці про Фемістокла за дотепно обране гасло – цитату з твору Плутарха [23, с. 75].

Більшість робіт були великими за розміром (в середньому 400 сторінок). Усіх перевершив К. Бархін, робота якого про вплив Чернишевського на Добролюбова мала близько 900 сторінок. Але викладачі прагнули оцінювати якість і тому така робота отримала лише срібло, як і багато аналогічних робіт. Так, жорсткій критиці Б. В. Варнеке піддав теж велику роботу Г. Флоровського за брак методології [12]. Переважно рецензенти критикували роботи студентів за невиправдану «роздутість», невиправдане цитатництво, пафос, зарозумілість та гарячкуватість в оцінках, менше – за неправильні методологічні підходи. Невикористання якоїсь окремої праці чи джерела не сприймалося як важкий «гріх».

Найважче, на нашу думку, зауваження містилося в одній з рецензій Є. М. Щепкіна, який разом з іншими недоліками закинув студенту невміння відрізнити джерело від літератури, але нелогічно присудив йому аж срібну медаль [29]. Натомість найбільше віталися такі риси, як знання мов (при тому підкреслювався загалом невтішний рівень знання іноземних мов одеськими студентами, а О. С. Трачевський навіть нарікав на панування в Одесі неправильної, «зіпсованої» російської мови), вміння самостійно мислити, вдало поєднувати факти та прагнути до залучення джерел (найбільше за це хвалив Е. фон Штерн В. Пурішкевича). Проте, більшість студентів копіїювали вже опубліковані джерела в традиційний спосіб. Винятком був Є. Кагаров, який використав авторитетний зараз метод контент-аналізу джерела. Він підрахував та звів у 3 таблиці кількість згадок про окремих давньогрецьких богів у творах Есхіла. Щоправда, це не викликало великого ентузіазму в Е. фон Штерна [28].

Роботи М. Слабченка та Д. Блюменфельда ґрунтувалися на великих комплексах архівних джерел. Автор роботи про кредитні заклади у царювання Єкатерини II Е. Равицький використав у своїй роботі опрацьовані ним документи з Архіву міністерства іноземних справ у Москві [22, с. 175]. Автор роботи про П. Черчіла використовував виписки з венетійських архівів, які надав йому його керівник Ф. І. Успенський. Ав-

тор роботи про М. В. Гоголя використав усні свідчення старожила Одеси К. М. Базілі, який особисто знав великого письменника [24, с. 131]. В середньому претенденти на медаль поділяли свій текст на вступ, 3–4 розділи, висновки та список джерел та літератури. Проте, деякі твори взагалі не мали поділу на розділи, а деякі, навпаки, мали їх багато (праця про Локка та Лейбніца мала 26 розділів).

У більшості випадків джерела не відбивають якогось напруження чи конфліктів навколо процесу нагородження. Навпаки, переважно бачимо приклади досить прихильного, а іноді навіть поблажливого ставлення до нагородження. Так, професор В. Ф. Лазурський пропонував нагородити Л. Когана лише срібною медаллю за його твір про Ж. де Сталь. Проте, факультет прийняв рішення про нагородження золотою медаллю. Нерідкісними були випадки, коли у відгуках рецензенти виправдовували недоліки робіт студентів тим, що вони занадто широко сформулювали тему, чи посилалися на її маловивченість у літературі, важкодоступність потрібних джерел та книг в університетській бібліотеці, зазначали те, що вважають рік недостатнім часом для написання повноцінної праці. Найчіткіше так висловився І. А. Линниченко у відгуку на працю М. Слабченка про Гетьманщину, зазначивши, що «провина за вищезазначені недоліки лежить головним чином на мені» [17, с. 86]. Цей відгук є також унікальний тим, що І. А. Линниченко – єдиний серед рецензентів медальних робіт студентів НУ – заявив про свою готовність після певного доопрацювання прийняти цю працю як магістерську дисертацію. Але наче наврочив, бо М. Слабченко так ніколи не захистив дисертацію ані на цю, ані на іншу тему, хоч і був обраний вже наприкінці кар'єри академіком ВУАН.

Проте, така ідилія панувала не завжди. У 1912 р. історико-філологічний факультет надав золоту медаль І. Кузнецову за його роботу про богомільський релігійний рух 8 голосами проти 4. У тому ж році почесний відгук Л. Баткісу був наданий 7 голосами проти 5 [3, арк. 96–97]. У 1919 р. В. М. Мочульський виступив за надання П. Додулу срібної медалі, однак усі інші 11 членів факультету проголосували лише за надання почесного відгуку. Тоді ж у такій ситуації опинився В. Ф. Лазурський, який просив для автора роботи почесного відгуку, але решта колег залишили студента взагалі ні з чим. Найбільш несправедливим та прикрим є випадок 1915 р.: І. А. Линниченко просив золоту медаль для Д. Блюменфельда за його новаторську працю про Рішельєвський ліцей, але факультет надав лише срібну [18].

Найгостріша ситуація виникла під час засідання 26 квітня 1904 р. І. А. Линниченко просив надрукувати один з розділів роботи С. Авалі-

ані. Проти цього виступив Є. М. Щепкін, який прямо висловив сумнів у компетентності І. А. Линниченка і просив дочекатися прибуття свого протеже, нового викладача кафедри, московського історика М. О. Рожкова [1, арк. 115]. На це І. А. Линниченко заявив протест, що стало початком тривалого та публічного конфлікту між двома істориками.

Вищою формою визнання наукової вартості роботи був її друк у «Записках» НУ. У 17 відгуках рецензенти висловлювалися за надрукування робіт повністю або частинами в «Записках» НУ. Вперше таку ініціативу висловив О. О. Кочубинський щодо роботи В. Мочульського у 1878 р. Проте, лише 8 разів праці студентів на історичну тематику побачили світ у «Записках». Йдеться про роботи М. Бруна, Г. Блюменфельда, М. Тіктіна, В. Хорошуна, С. Аваліані, М. Слабченка, П. Клепацького, А. Флоровського. І якщо у випадку з Д. Айналовим та Є. Редіним така необхідність відпала, з огляду на те, що їх праці в одному томі як спільну надрукувала Санкт-Петербурзька Академія наук та відзначило Російське археологічне товариство, а робота О. Вайнштейна не змогла бути видана у зв'язку з очевидною кризою 1919–1920 рр., то інші випадки були зумовлені дрібними обставинами. Попри це, загалом було видано 15 праць. Окрім згаданих 8-ми, своїми зусиллями видали окремими книжками в Одесі свої праці М. Жерліцин та М. Зайдман, у петербурзькому часописі – М. Родзевич. Роботи М. Попруженка та Л. Когана побачили світ у воронезькому часописі. Натомість І. Бондаренку та О. Ристенку допомогло Історико-Філологічне товариство при НУ, у «Летописи» якого вони й надрукували свої праці. Невелика частина праці Д. Блюменфельда була надрукована в «Известиях» Бібліографічного товариства при НУ, яке очолював І. А. Линниченко. Лише одного разу медаліст отримав додаткову важливу нагороду: згідно з уже згаданим відгуком М. Слабченка отримав 200 рублів на подорож в архіви. Аналогічної підтримки І. А. Линниченко просив для Д. Блюменфельда, який мав опрацювати Харківські архіви з метою пошуку матеріалів з історії Рішельєвського ліцею, але отримав відмову.

Велику кількість схвальних відгуків у тогочасній та подальшій історіографії здобула згадана праця Д. Айналова та Є. Редіна [27]. Окрім неї, великий резонанс викликала праця Г. Блюменфельда. Її автор отримав, окрім золотої медалі НУ, премію імені князя О. І. Васильчикова у розмірі 500 рублів, що видавалася за праці на аграрну тематику. На працю відгукнулись 5 рецензентів і, що найбільш показово, видатний історик права, професор університету Св. Володимира М. Ф. Владимирський-Буданов [14]. Рецензією в авторитетному столичному науковому часописі була зустрінута праця М. Тіктіна з історії візантійського та російсько-

го права [10]. У золотий фонд української історіографії увійшли праці М. Слабченка та П. Клепацького. Все це дозволяє вважати повним непорозумінням висновок Н. Д. Соколової про буцімто відсутність серед медалістів НУ та їх праць таких, що зробили б внесок у науку та викликали б резонанс відразу після видання.

Медальні праці виявилися вдалим стартом для кар'єри частини студентів. 30 з них продовжили історичні студії після завершення навчання. При тому майже всі вони належали до еліти, професури. Особливо важливим є те, що педагогічна-наукова кар'єра 16 з них розвинулась в НУ та в його епігоні 1920-х рр. – Одеському інституті народної освіти. Тим самим практика медальних праць стала своєрідною кузницею кадрів. 18 медалістів розвинули у своїй науковій діяльності теми своїх медальних праць. Магістерські дисертації Д. І. Нагуєвського, С. Г. Вілінського, А. В. Флоровського, Є. В. Кагарова безпосередньо «виросли» з їхніх медальних робіт.

Втім, бути золотим медалістом не означало жодних гарантій в альма-матер у подальшому кар'єрному зростанні. У 1878 р. рідний факультет забракував магістерську дисертацію С. Опацького на антикознавчу тематику (якій була присвячена й його медальна робота). У 1916 р. така ж доля спіткала С. Аваліані.

Окрім медальних праць в НУ були спроби налагодити інші преміальні праці. Так, щороку вручалися премії на капітал, заснований купцем І. Вучиною за кращі п'єси. Однак подавали свої твори на конкурс переважно не студенти, а сторонні особи. Частина творів була присвячена історичні тематиці. Наприклад, у 1912 р. премія у розмірі 300 рублів дісталася автору, відставному генерал-лейтенанту А. А. Навроцькому за п'єсу «Єрмак». На капітал, що пожертвував НУ його випускник та колишній викладач, на той момент київський громадський діяч, історик Г. О. Афанасьєв у 1912 р., була заснована в НУ іменна премія студентам за роботи на теми з всесвітньої історії [16, с. 191]. Теми на цю премію формулювали викладачі НУ. У 1912 р. приват-доцент В. Е. Крусман висунув тему «Питання про децентралізацію у Франції наприкінці XVIII ст. (спадкоємці Тюрго та Неккера та їх доля)» [21, с. 31].

У 1915 р. була висунута тема «Механізм та функції податкового відкуп у Франції старого порядку». У 1918 р. М. Г. Попруженко запропонував тему «Історичні нариси діяльності росіян щодо облаштування цивільного управління у Болгарії у 1877–1879 рр. (до обрання на престол Александра Бамбергського)» [4, арк. 32]. Проте, на жодну з цих тем не було отримано праці, що отримала б відповідну премію. Таким чином, можна говорити про провал ініціативи Г. О. Афанасьєва. Намага-

лися поширити досвід медальних праць й на Одеських вищих жіночих курсах. У 1911 р. І. А. Линниченко зі своїх коштів виділив премії по 200 рублів за написання творів на тему «Історичні та політичні погляди М. Карамзина» та «Критичний огляд думок про походження кріпацтва» [1, арк. 106, 121]. Хоча саме ця ініціатива й не реалізувалася, у «жіночому університеті» курсистки писали та публікували свої роботи.

Отже, ретельний аналіз джерел коригує наявні до цього часу в історіографії уявлення про безуспішність в НУ такої практики, як медальні праці студентів. Насправді ця практика в НУ суттєво не поступалася іншим університетам, хоча будь-які порівняння тут є умовними. Так само як і в інших ЗВО Російської імперії, низка робіт увійшли до «золотого фонду» науки і започаткували наукові кар'єри низки талановитих істориків, що, власне, і було метою проведення таких наукових конкурсів. Медальні праці були основою формування наукових шкіл істориків, зокрема таких постатей, як Ф. І. Успенський та І. А. Линниченко. З іншого боку, в НУ не задіяли потенціал місцевих архівів та археології, що могло б суттєво підвищити наукове значення медальних праць та збільшити їх кількість.

Список використаних джерел та літератури

1. Державний архів Одеської області (ДАОО). – Ф. 45. – Оп. 4. – Спр. 2552.
2. ДАОО. – Ф. 45. – Оп. 4. – Спр. 2554.
3. ДАОО. – Ф. 45. – Оп. 4. – Спр. 2555.
4. ДАОО. – Ф. 45. – Оп. 4. – Спр. 2560.
5. ДАОО. – Ф. 45. – Оп. 4. – Спр. 2612.
6. ДАОО. – Ф. 45. – Оп. 4. – Спр. 2706.
7. ДАОО. – Ф. 45. – Оп. 11. – Спр. 25.
8. ДАОО. – Ф. 334. – Оп. 3. – Спр. 7529.
9. Отдел рукописей Российской национальной библиотеки. – Ф. 1035. – Оп. 1. – Д. 45.
10. *Беляев П.* [Рецензия] / П. Беляев // Журн. Мин-ва юстиции. – 1899. – № 2. – С. 291–296. – Рец. на кн.: Тиктин Н. И. Византийское право как источник уложения 1648 года и Новоуказных статей : опыт историко-сравнительного исследования. Одесса, 1898. 227 с.
11. *Березин С. Е.* Антиковед, библиотечарь, публицист: новые материалы к биографии И. И. Дусинского (1879–1919) / С. Е. Березин // Вісн. Одес. нац. ун-ту ім. І. І. Мечникова. Серія: Бібліотекознавство, бібліографознавство, книгознавство. – 2012. – Т. 16, вип. 1/2 (5/6). – С. 243–252.
12. *Варнеке Б. В.* Отзыв о сочинении на тему: «Разработка мифа об Амфитрионе в древней и новой драме» / Б. В. Варнеке // Зап. Имп. Новорос. ун-та. – 1914. – Вып. 6, офиц. отд. – С. 33–40.
13. *Виппер Р. Ю.* Отзыв о сочинении на тему «Воевода Петр Черчель в связи с историей Валахии во второй половине XVI-го столетия» / Р. Ю. Виппер // Зап. Имп. Ново-

- рос. ун-та. – 1896. – Т. 68, офиц. отд. – С. 27–31.
14. *Владимирский-Буданов М. Ф.* Забружна теорія і древнерусське землевладення / М. Ф. Владимирский-Буданов // Київ. унів. изв. – 1884. – № 11. – С. 283–304.
  15. *Готалов-Готлиб А. Г. Ф. И.* Успенський як професор і научний керівник / А. Г. Готалов-Готлиб // Візант. часопис. – 1947. – Т. 1. – С. 114–126.
  16. *Гребцова И. С.* Новоросійський університет в розвитку благодійності в Одесі (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.) / И. С. Гребцова. Благодійність і меценатство в Новоросійському університеті : бібліогр. указ. / сост. В. В. Самодурова ; бібліогр. ред. М. А. Подрезова. – Одеса : Астропринт, 2009. – 503 с.
  17. *Линниченко И. А.* Гетьманщину, зазначивши, що «провина за вище зазначені недоліки лежить головним чином на мені» / И. А. Линниченко // Зап. Импер. Новорос. ун-та. – 1910. – Вип. 3, офиц. отд. – С. 74–86.
  18. *Линниченко И. А.* Отзыв о сочинении «Начальные годы Ришельевского лицея» / И. А. Линниченко // Зап. Импер. Новорос. ун-та. – 1916. – Вип. 8. – С. 1–3.
  19. *Маркевич А. И.* Двадцатипятилетие Императорского Новоросійського університета : історическа записка / А. И. Маркевич. Академіческі списки. – Одеса, 1890. – 734 с.
  20. *Михальченко С. И.* Рецензии И. А. Линниченко как источник по истории Киевской школы / С. И. Михальченко // Источниковедение и историография в мире гуманитарного знания : докл. и тез. XIV науч. конф. (Москва, 18–19 апр. 2002 г.). – М., 2002. – С. 333–334.
  21. Отчет о состоянии и деятельности Императорского Новоросійського університета за 1912 год. – Одеса, 1913. – 240 с.
  22. Протоколы заседаний Совета Императорского Новоросійського університета за 1872 г. – 252 с.
  23. Протоколы заседаний Совета Императорского Новоросійського університета за 1877 г. – 170 с.
  24. Протоколы заседаний Совета Императорского Новоросійського університета за 1881 г. – 262 с.
  25. *Соколова Н.* Медальні роботи з історії студентів історико-філологічного факультету імператорського Новоросійського університету (1865–1920) / Н. Соколова // Часопис укр. історії. – 2014. – Вип. 29. – С. 16–23.
  26. *Соколова Н. Д.* Фахова підготовка істориків в імператорському Новоросійському університеті (1865–1920 рр.) / Н. Д. Соколова // Часопис укр. історії. – Київ, 2013. – Вип. 27. – С. 12–16.
  27. *Філіппенко Р. І. Є. К.* Редін – дослідник фрескових і мозаїчних прикрас Софіївського собору та інших храмів Києва / Р. І. Філіппенко // Вісн. Харків. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. Серія: Історія. – 2004. – Вип. 36. – С. 43–50.
  28. *Штерн Э. Р.* Отзыв о сочинении для соискания медали на тему «Религиозные воззрения и идеалы древней Греции в IV и V столетиях» / Э. Р. Штерн // Зап. Импер. Новорос. ун-та. – 1904. – Т. 98, офиц. отд. – С. 31–41.
  29. *Щепкин Е. Н.* Разбор сочинений на тему «Конец второго министерства герцога Ришелье» / Е. Н. Щепкин // Зап. Импер. Новорос. ун-та. – 1902. – Т. 89, офиц. отд. – С. 1–8.

References

- [1]. Derzhavnyi arkhiv Odeskoi oblasti [State Archives of the Odesa Region]. Fund 45. Inventory 4. Dossier 2552.
- [2]. Derzhavnyi arkhiv Odeskoi oblasti [State Archives of the Odesa Region]. Fund 45. Inventory 4. Dossier 2554.
- [3]. Derzhavnyi arkhiv Odeskoi oblasti [State Archives of the Odesa Region]. Fund 45. Inventory 4. Dossier 2555.
- [4]. Derzhavnyi arkhiv Odeskoi oblasti [State Archives of the Odesa Region]. Fund 45. Inventory 4. Dossier 2560.
- [5]. Derzhavnyi arkhiv Odeskoi oblasti [State Archives of the Odesa Region]. Fund 45. Inventory 4. Dossier 2612.
- [6]. Derzhavnyi arkhiv Odeskoi oblasti [State Archives of the Odesa Region]. Fund 45. Inventory 4. Dossier 2706.
- [7]. Derzhavnyi arkhiv Odeskoi oblasti [State Archives of the Odesa Region]. Fund 45. Inventory 11. Dossier 25.
- [8]. Derzhavnyi arkhiv Odeskoi oblasti [State Archives of the Odesa Region]. Fund 334. Inventory 3. Dossier 7529.
- [9]. Otdel rukopisey Rossiyskoy natsionalnoy biblioteki [Manuscripts Department of the Russian National Library]. Fund 1035. Inventory 1. Dossier 45.
- [10]. Belyaev P. Retsenziya [Review]. *Zhurnal Ministerstva yustitsii* [Journal of the Ministry of Justice]. 1899. part 2. pp. 291–296.
- [11]. Berezin S. Ye. Antikoved, bibliotekar, publitsist: novye materialy k byografii I. I. Dusinskogo (1879–1919) [Antiquity researcher, librarian, essay writer: new materials to the bibliography of I. I. Dusinskiy (1879–1919)]. *Visnyk Odeskoho natsionalnoho univertetu. Seriya: Bibliotekoznavstvo, bibliohrafoznnavstvo, knyhoznnavstvo* [Odesa National University Herald. Library studies, Bibliography studies, Bibliology]. Odesa, 2012. t. 16, vol. 1/2 (5/6). pp. 243–252.
- [12]. Varneke B. V. Otzyv o sochinenii na temu: «Razrabotka mifa ob Amfitrione v drevney y novoy drame» [Comment on the essay “Development of the myth about Amphitryon in ancient and new drama”]. *Zapiski Imperatorskogo Novorossiyskogo universiteta* [Notes of the Imperial Novorossiysk University]. 1914, vol. 6, pp. 33–40.
- [13]. Vipper R. Yu. Otzyv o sochinenii na temu «Voevoda Petr Cherchel v svyazi s istoriei Valakhii vo vtoroy polovine XVI-go stoletiya» [Review of the essay «Voivode Petru Cercel in connection with the history of Wallachia in the second half of the 16th century»]. *Zapiski Imperatorskogo Novorossiyskogo universiteta* [Notes of the Imperial Novorossiysk University]. 1896, vol. 68, pp. 27–31.
- [14]. Vladimirskiy-Budanov M. F. Zadrushnaya teoriya i drevnerusskoe zemlevladienie [Zadruga theory and ancient Russian land ownership]. *Kievskie universitetskie izvestiya* [Kiev University News]. 1884. part 11. pp. 283–304.
- [15]. Gotalov-Gotlib A. G. F. I. Uspenskiy kak professor i nauchnyy rukovoditel [F. I. Uspensky as a professor and supervisor]. *Vizantiyskiy vremennik* [Chronicle of Byzantium]. 1947, vol. 1, pp. 114–126.
- [16]. Grebtsova I. S. *Novorossiyskiy universitet v razvitii blagotvoritelnosti v Odesse (vtoraya polovina XIX – nachalo XX st.). Blagotvoritelnost i metsenatstvo v Novorossiyskom universitete* [Novorossiysk University in the development of charity in Odesa (the second half of the 19th – beginning of the 20th century). Charity and arts patronage of the Novorossiysk University: a bibliography]. Odesa, 2009, 503 p.

- [17]. Linnichenko I. A. Hetmanshchynu, zaznachyvshy, shcho «provyna za vyshche zaznachenі nedoliky lezhyt holovnym chynom na meni» [Hetmanate, noting that the “above-mentioned disadvantages is mainly my fault”]. *Zapiski Imperatorskogo Novorossiyskogo universiteta* [Notes of the Imperial Novorossiya University]. 1910, vol. 3, pp. 74–86.
- [18]. Linnichenko I. A. Otzyv o sochinenii «Nachalnye gody Rishlevskogo litseya» [Review on the essay “The first steps of the Richelieu Lyceum”]. *Zapiski Imperatorskogo Novorossiyskogo universiteta* [Notes of the Imperial Novorossiya University]. 1916, vol. 8, pp. 1–3.
- [19]. Markevich A. I. *Dvadsatipyatiletie Imperatorskogo Novorossiyskogo universiteta: Istoricheskaya zapiska i akademicheskie spiski* [The 25th anniversary of the Imperial Novorossiya University: Historical note and academic lists]. Odessa, 1890, 734 p.
- [20]. Mikhhalchenko S. I. Retsenzii I. A. Linnichenko kak istochnik po istorii Kievskoy shkoly [Reviews of I. A. Linnichenko as a source of the history of Kiev school]. *Istochnikovedenie i istoryohrafiya v mire humanitarnogo znaniya* [Source study and historiography in the world of humanitarian knowledge]. Moskva, 2002, pp. 333–334.
- [21]. *Otchet o sostoyanii i deyatelnosti Imperatorskogo Novorossiyskogo universiteta za 1912 god* [Report on the state and activities of Imperial Novorossiya University]. Odessa, 1913, 240 p.
- [22]. *Protokol zasedaniy Soveta Imperatorskogo Novorossiyskogo universiteta za 1877 g.* [Minutes of meetings of the Imperial Novorossiya University Council from 1877]. Odessa, 1877, 170 p.
- [23]. *Protokoly zasedaniy Soveta Imperatorskogo Novorossiyskogo universiteta za 1872 h.* [Minutes of meetings of the Imperial Novorossiya University Council from 1872]. Odessa, 1872, 252 s.
- [24]. *Protokoly zasedaniy Soveta Imperatorskogo Novorossiyskogo universiteta za 1881 h.* [Minutes of meetings of the Imperial Novorossiya University Council from 1881]. Odessa, 1881, 262 p.
- [25]. Sokolova N. Medalni roboty z istorii studentiv istoriko-filolohichnoho fakultetu imperatorskoho Novorosiiskoho universytetu (1865–1920) [Medal works on the history of students of the Faculty of History and Philology of Imperial Novorossiya University]. *Chasopys ukrainskoi istorii* [A journal of Ukrainian history]. 2014, vol. 29, pp. 16–23.
- [26]. Sokolova N. D. Fakhova pidhotovka istorykiv v imperatorskomu Novorosiiskomu universyteti (1865–1920 rr.) [Professional training of historians in the Imperial Novorossiya University (1865–1920)]. *Chasopys ukrainskoi istorii* [A journal of Ukrainian history]. 2013, vol. 27, pp. 12–16.
- [27]. Filippenko R. I. Ye. K. Riedin – doslidnyk freskovykh i mozaichnykh prykras Sofiivskoho soboru ta inshykh khramiv Kyieva [Reedin – researcher of frescoes and mosaic ornaments of St. Sophia Cathedral and other temples of Kiev]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu im. V.N. Karazina. Seriya: Istoriia* [The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: History]. 2004, vol. 36, pp. 43–50.
- [28]. Shtern E. R. Otzyv o sochynenii dlya soiskaniya medali na temu «Religioznye vozzreniya i idealy drevney Gretsii v IViy V stoletiyakh» [Essay review for the medal on «Religious views and ideals of ancient Greece in the 4th and 5th centuries»]. *Zapiski Imperatorskogo Novorossiyskogo universiteta* [Notes of Imperial Novorossiya University]. 1904, t. 98, pp. 31–41.

- [29]. Shchepkyn E. N. Razbor sochynenyi na temu «Konets vtorogo ministerstva gertsoga Rishleu» [Dissemination of essays «The end of the second ministry of the Duke Riche-lieu»]. *Zapiski Imperatorskogo Novorossiyskogo universiteta [Notes of Imperial Novo-rossiya University]*. 1902, vol. 89, pp. 1–8.

Надійшла 29.10.2018 р.

Додаток

Золоті медалісти					
№	Рік нагор.	Автор	Фак-т та курс	Назва твору	Рецензент та кафедра, що нагородила
1	1870	Опацький Станіслав	іст.-філ., 4	Переклад та аналіз XIV сатир Ювенала	проф. В. Н. Юргевич, каф. класичної філології
2	1870	Нагуєвський Дарій	іст.-філ., 4	Переклад та аналіз XIV сатир Ювенала	проф. В. Н. Юргевич, каф. класичної філології
3	1871	Завадський Михайло	іст.-філ., 4	Аналіз переказів про Азовське сидіння та Азовське взяття у літературному та історичному відношеннях	проф. І. С. Некрасов, каф. руської словесності
4	1872	Равицький Еммануїл	Юрфак, 4	Кредитні установи у царювання імператриці Єкатерини II	проф. І. І. Патлаєвський, каф. фінансового права
5	1872	Пелехин Костянтин	іст.-філ., 3	Повідомлення іноземних мандрівників про Росію XVII ст. та ступінь їх достовірності	проф. М. П. Смірнов, каф. руської історії
6	1873	Коропачинський Семен	Іст.-філ., 4	Історія дослідження та розподілу слов'янських наріч від І. Добровського до наших часів	проф. В. І. Григорович, каф. слов'янської філології

7	1876	Басюлов Гаврило	Іст.-філ., 4	Костянтин Великий та його ставлення до християнської церкви	проф. В. М. Войтковський, каф. історії церкви
8	1877	Полетасв Євген	Юрфак, 4	Вчення про юридичну особу у римському праві	проф. М. Л. Дювернуа, каф. римського права
9	1882	Брун Моїсей	Іст.-філ., 3	Ліудпранда Кремонського Legatio Constantinopolitana	проф. Ф. І. Успенський, каф. загальної історії
10	1882	Сосняков Віктор	Іст.-філ., 4	Ліудпранда Кремонського Legatio Constantinopolitana	проф. Ф. І. Успенський, каф. загальної історії
11	1882	Блюменфельд Герман	Юрфак, 3	Про форми землеволодіння у Давній Росії	проф. Ф. І. Леонтович, каф. історії руського права
12	1884	Будде Євген	Іст.-філ., 4	Синайська глаголица. Требник. Порівняльний огляд писемності та мови	проф. О. О. Кочубинський, каф. слов'янської філології
13	1885	Логіновський В'ячеслав	Іст.-філ., 4	Селянин Іван Посошков, його громадські погляди та прагнення	проф. Г. І. Перетяткович, каф. руської історії
14	1886	Попруженко Михайло	Іст.-філ., 3	Географічні назви в Гомера	проф. Л. Ф. Воєводський, каф. класичної філології
15	1887	Архангельський Олександр	Іст.-філ., 4	Словник до Домострою	проф. І. С. Некрасов, каф. історії руської мови та літератури
16	1887	Челпанов Георгій	Іст.-філ., 4	Про співвідношення досвіду та мислення у пізнанні у системі Платона та Аристотеля	проф. О. П. Казанський, каф. історії філософії

17	1888	Попруженко Михайло	Іст.-філ., 4	Службова мінея 1096 року, як пам'ятник місцевої мови	проф. О. О. Кочубинський, каф. слов'янської філології
18	1888	Редін Євген	Іст.-філ., 4	Живопис Києво-Софійського собору	І. С. Некрасов, О. І. Кіріпніков, Ф. І. Успенський, каф. теорії та історії мистецтв
19	1888	Айналов Дмитро	Іст.-філ., 4	Живопис Києво-Софійського собору	І. С. Некрасов, О. І. Кіріпніков, Ф. І. Успенський, каф. теорії та історії мистецтв
20	1888	Белковський Моше	Юрфак, 3	Про заклад за римським правом	проф. І. Г. Табашніков, каф. римського права
21	1891	Фармаковський Борис	Іст.-філ., 3	Культура Іспанії у період Римської імперії за надписами	проф. В. І. Модестов, каф. класичної філології
22	1891	Смірнов Андрій	Іст.-філ., 3	Перегляд питання про автора «Bellum Alexandrinum» з наголосом на рішення його останнім часом Азикія Полліона	проф. В. І. Модестов, каф. класичної філології
23	1892	Готліб Артур	Іст.-філ., 4	Військовий устрій Візантійської імперії	проф. Ф. І. Успенський, каф. загальної історії
24	1892	Гуладзе Яків	Іст.-філ., 4	Діти боярські у Московській державі	проф. Г. І. Перетяткович, каф. руської історії
25	1893	Пурішкевич Віктор	Іст.-філ., 3	Олігархічні перевороти в Афінах з 411–404 року	проф. Е. фон Штерн, каф. класичної філології
26	1893	Шведов Володимир	Іст.-філ., 3	Християнство у домі Цезарів у перші три століття	проф. М. Х. Красносельцев, каф. історії церкви

27	1894	Айхенвальд Юлій	Іст.-філ., 4	Теорія пізнання Локка та полеміка проти неї Лейбніца	проф. М. М. Ланге, каф. історії філософії
28	1894	Фот Максиміліан	Іст.-філ., 3	Повідомлення Геродота про скіфів та країну, де вони мешкають	проф. Ф. І. Успенський, каф. загальної історії
29	1894	Фармаковський Мстислав	Іст.-філ., 3	Повідомлення Геродота про скіфів та країну, де вони мешкають	проф. Ф. І. Успенський, каф. загальної історії
30	1895	Кульбакін Степан	Іст.-філ., 4	Питання про глаголицю після Шафарика	проф. О. О. Кочубинський, каф. слов'янської філології
31	1895	Тіктін Микола	Юрфак, 4	Візантійське право як джерело Уложення 1648 року та новоуказних статей	проф. В. В. Сокольський, каф. історії руського права
32	1895	Лордкіпанідзе Володимир	Іст.-філ., 3	Воєвода Петр Черчел у зв'язку з історією Валахії у другій половині XVI-го століття	проф. Р. Ю. Віппер, каф. загальної історії
33	1896	Хорошун Василь	Іст.-філ., 4	Дворянські накази у Франції у 1789 р.	проф. Р. Ю. Віппер, каф. загальної історії
34	1896	Готуа Пармен	Іст.-філ., 4	Дворянські накази у Франції у 1789 р.	проф. Р. Ю. Віппер, каф. загальної історії
35	1897	Булатович Федір	Іст.-філ., 4	Руські літописи XVI століття	проф. Г. І. Перетяткович, каф. руської історії
36	1899	Вілінський Сергій	Іст.-філ., 4	Життя та літературна діяльність старця Артемія XVI ст.	проф. В. М. Істрін, каф. історії руської мови та літератури
37	1900	Баков Опанас	Фіз.-мат., природ. відділення, 3	Вчення Канта про простір та час	проф. М. М. Ланге, каф. історії філософії

38	1900	Вольман Ісаак	Юрфак, 3	Вчення про субституції у римському спадковому праві	прив.-доц. М. Я. Пергамент, каф. римського права
39	1901	Ристенко Олександр	Іст.-філ., 3	Історія повісті Стефаніт та Іхнілат у візантійській та слов'янській літературах	проф. В. М. Істрін, каф. історії руської мови та літератури
40	1901	Дусинський Іван	Іст.-філ., 3	Грецький епінікій та Вакхлід, як представник цієї літературної форми	проф. О. М. Деревницький, каф. класичної філології
41	1903	Бондаренко Іван	Іст.-філ., 3	Критична оцінка найголовніших теорій походження міської організації на підставі відомостей про історію виникнення міст в Англії	проф. Є. М. Щепкін, каф. загальної історії
42	1904	Кагаров Євген	Іст.-філ., 4	Релігійні уявлення та ідеали давньої Греції у VI – V століттях	проф. Е. фон Штерн, каф. класичної філології
43	1904	Аваліані Симон	Іст.-філ., 4	Земські Собори за доби міжцарювання	проф. І. А. Линниченко, каф. руської історії
44	1905	Немировський Михайло	Юрфак, 3	Історична драма у стародавньому Римі	проф. І. І. Луняк, каф. класичної філології
45	1907	Флоровський Антін	Іст.-філ., 4	Селянське питання у Законодавчій комісії імператриці Єкатерини II	проф. І. А. Линниченко, каф. руської історії
46	1908	Куц Семен	Юрфак, 4	Біографія Герцена за його літературними творами	проф. В. М. Мочульський, каф. історії руської мови та літератури
47	1908	Коган Лев	Іст.-філ., 4	Роль пані Сталь в історії французького романтизму	прив.-доц. В. Ф. Лазурський, каф. історії загальної літератури

48	1908	Слабченко Михайло	Юрфак, 3	«Малоросійський полк в адміністративному та господарському аспектах»,	проф. І. А. Линниченко, каф. руської історії
49	1909	Клепацький Павло	Іст.-філ., 4	Нариси Київської землі	проф. І. А. Линниченко, каф. руської історії
50	1912	Александров Федір	Іст.-філ., 4	Про мову життя Кіндрата за старослов'янським списком Супрасльського рукопису	проф. Б. О. Ляпунов, каф. слов'янської філології
51	1912	Міхельсон Маврікій	Іст.-філ., 4	Про мову життя Кіндрата за старослов'янським списком Супрасльського рукопису	проф. Б. О. Ляпунов, каф. слов'янської філології
52	1912	Кузнєцов Іван	Іст.-філ., 3	Богомільство, історія виникнення, походження та сутність цього вчення, а також огляд літератури	проф. М. Г. Попруженко, каф. слов'янської філології
53	1912	Жерлцін Михайло	Іст.-філ., 4	Роль Кольриджа в історії англійського романтизму	прив.-доц. В. Ф. Лазурський, каф. історії загальної літератури
54	1913	Михайлов Всеволод	Юрфак, 2.	Російсько-Японська війна та міжнародне право	проф. П. Є. Казанський, каф. міжнар. права
55	1915	Добролюбський Костянтин	Іст.-філ., 4	Твір Г. Котошихина «Про Росію у царювання Олексія Михайловича», як історичне джерело	проф. Є. П. Тріфільєв, каф. руської історії
56	1918	Троцький Йосиф	Іст.-філ., 4	Ставлення Цицерона до пам'ятників мистецтва	проф. Б. В. Варнеке, каф. класичної філології
57	1918	Вайнштейн Осип	Іст.-філ., 3	Початок розколу у францисканському ордені	проф. П. М. Біциллі, каф. загальної історії

58	1919	Моргуліс Григорій	Юрфак	Мюссе в його творах та житті	В. Ф. Лазурський та І. А. Линниченко, каф. історії загальної літератури
Срібні медалісти					
1	1872	Хршановський Андрій	Юрфак, 3	Кредитні установи за царювання імператриці Єкатерини II	проф. І. І. Патлаєвський, каф. фінансового права
2	1872	Шидловський Петро	Юрфак, 3	Кредитні установи за царювання імператриці Єкатерини II	проф. І. І. Патлаєвський, каф. фінансового права
3	1872	Чаушанський Сергій	Іст.-філ., 4	Повідомлення іноземних мандрівників про Росію XVII ст. та ступінь їх достовірності	проф. М. П. Смірнов, каф. руської історії
4	1873	Попельницький Олексій	Юрфак, 4	Історія селянського питання в Росії в останнє царювання	проф. Ф. І. Леонтович, каф. історії руського права
5	1877	Черховський Фердинанд	Іст.-філ., 2	Характеристика Фемістокла	проф. Л. Ф. Воєводський, каф. класичної філології
6	1877	Мочульський Василь	Іст.-філ., 3	Нарис мови слов'ян балтійського узбережжя та Бранденбургу за середньовічними грамотами та літописами	проф. О. О. Кочубинський, каф. слов'янської філології
7	1879	Марков Семен	Іст.-філ., 4	Маргарита Наварська, історичний нарис з часів реформації та гуманізму	проф. О. С. Трачевський, каф. загальної історії
8	1880	Орлов Микола	Іст.-філ., 4	Нарис російського народного та історичного орнаменту	проф. Н. П. Кондаков, каф. теорії та історії мистецтв

9	1880	Катаєв Петро	Іст.-філ., 3	Нарис російського народного та історичного орнаменту	проф. Н. П. Кондаков, каф. теорії та історії мистецтв
10	1881	Трауцький Олександр	Іст.-філ., 4	Біографія Гоголя у зв'язку з його творами	проф. І. С. Некрасов, каф. історії руської мови та літератури
11	1881	Турчанінов Костянтин	Юрфак, 2	Історія інституту родового майна за руським правом	проф. Ф. І. Леонтович, каф. історії руського права
12	1882	Сердюков Григорій	Юрфак, 3	Про форми землеволодіння у Давній Росії	проф. Ф. І. Леонтович, каф. історії руського права
13	1883	Бродський Арон	Юрфак, 2	Про селянське землеволодіння в Росії в XVII – XVIII ст.	проф. Ф. І. Леонтович, каф. історії руського права
14	1883	Войтковський Павло	Юрфак, 2	Про селянське землеволодіння в Росії в XVII – XVIII ст.	проф. Ф. І. Леонтович, каф. історії руського права
15	1886	Нейфельд Абраам	Юрфак, 4	Статті про землеволодіння та селянський стан за кодексами Юстиніана	проф. Ф. І. Успенський, каф. загальної історії
16	1887	Гаді Онуфрій	Іст.-філ., 4	Про співвідношення досвіду та мислення у пізнанні у системі Платона та Аристотеля	проф. О. П. Казанський, каф. історії філософії
17	1888	Ейшаскин Йосип	Юрфак, 3	Про заклад за римським правом	проф. І. Г. Табашніков, каф. римського права
18	1888	Будде Сергій	Іст.-філ., 3	Monumentum Ancyranum. Критичний опис принципата Августа	проф. Е. фон Штерн, каф. класичної філології

19	1891	Фоменко Володимир	Іст.-філ., 3	Перегляд питання про автора «Bellum Alexandrinum» з наголосом на рішення його останнім часом Азизія Полліона	проф. В. І. Модестов, каф. класичної філології
20	1894	Галаджев Леон	Іст.-філ., 4	Повідомлення Геродота про скіфів та країну, де вони мешкають	проф. Ф. І. Успенський, каф. загальної історії
21	1895	Глейзер Ісайя	Юрфак, 3	Візантійське право як джерело Уложенія 1648 року та новоуказних статей	проф. В. В. Сокольський, каф. історії руського права
22	1895	Тавдгерідзе Микола	Юрфак, 4	Візантійське право як джерело Уложенія 1648 року та новоуказних статей	проф. В. В. Сокольський, каф. історії руського права
23	1895	Болдін Костянтин	Юрфак, 4	Візантійське право як джерело Уложенія 1648 року та новоуказних статей	проф. В. В. Сокольський, каф. історії руського права
24	1896	Маляров Володимир	Іст.-філ., 4	Дворянські накази у Франції у 1789 р.	проф. Р. Ю. Віппер, каф. загальної історії
25	1897	Вахевич Борис	Іст.-філ., 3	Пьер Бейль як представник історичного скептицизму	проф. Р. Ю. Віппер, каф. загальної історії
26	1897	Балтер Володимир	Іст.-філ., 4	Пьер Бейль як представник історичного скептицизму	проф. Р. Ю. Віппер, каф. загальної історії
27	1897	Бугаєвський Ісаак	юрфак, 4	Земські реформи за доби Івана IV Грозного	проф. Г. І. Перетяткович, каф. руської історії
28	1897	Родзевич Микола	Іст.-філ., 4	Земські реформи за доби Івана IV Грозного	проф. Г. І. Перетяткович, каф. руської історії

29	1898	Вахевич Борис	Іст.-філ., 4	Юридичне та економічне становище селян у Південно-Західній Русі XVI ст.	проф. І. А. Линниченко, каф. руської історії
30	1900	Вандрачек Григорій	Іст.-філ., 3	Мінеї № 6 (32) та № 7 (33) із зібрання проф. Григоровича	проф. П. О. Лавров, каф. слов'янської філології
31	1901	Пападато Альфред	Іст.-філ., 4	Кінець другого міністерства герцога Е. Рішельє	проф. Є. М. Щепкін, каф. загальної історії
32	1901	Стаменов Борис	Іст.-філ., 4	Кінець другого міністерства герцога Е. Рішельє	проф. Є. М. Щепкін, каф. загальної історії
33	1904	Ландау Борис	юрфак, 2	Земські Собори за доби міжцарювання	проф. І. А. Линниченко, каф. руської історії
34	1906	Слабченко Михайло	Юрфак, 1	Селянське питання у Законодавчій комісії імператриці Єкатерини II	проф. І. А. Линниченко, каф. руської історії
35	1907	Бархін Костянтин	Іст.-філ., 3	Листування князя В'яземського та Тургєнєва у період 1824–1836 років як історико-літературний матеріал	проф. В. М. Істрін, каф. історії руської мови та літератури
36	1908	Бархін Костянтин	Іст.-філ., 4	Вплив Чернишевського на критико-літературну діяльність Добролюбова	проф. В. М. Мочульський, каф. історії руської мови та літератури
37	1909	Ісакович Володимир	Іст.-філ., 4	Роль Байрона в історії англійського романтизму	прив.-доц. В. Ф. Лазурський, каф. історії загальної літератури

38	1910	Зайдман Моїсей	Іст.-філ., 3	Ф. І. Достоевський у західноєвропейській літературі	проф. В. М. Мочульський, каф. історії руської мови та літератури
39	1911	Голуб Михайло	Іст.-філ., 1	Вплив ідей Монтеск'є на законодавчу роботу національних зборів	прив.-доц. В. Е. Крусман, каф. загальної історії
40	1911	Шатовський Мордко	Іст.-філ., 4	Теорія пізнання Декарта	проф. М. М. Ланге, каф. філософії
41	1913	Флоровський Георгій	Іст.-філ., 3	Розробка міфу про Амфітріона у давній та новій драмі	проф. Б. В. Варнеке, каф. класичної філології
42	1915	Блюменфельд Давид	Юрфак, 3	Початкові роки Рішельєвського ліцею	проф. І. А. Линниченко, каф. руської історії
43	1915	Трейгерд Йосиф	Юрфак, 4	Джерела Соборного Уложення царя Алексея Михайловича	проф. О. Я. Шпаков, каф. історії руського права
44	1915	Недзельницький Віктор	Юрфак, 3	Джерела Соборного Уложення царя Алексея Михайловича»	проф. О. Я. Шпаков, каф. історії руського права
Номінанти почесних відгуків					
1	1870	Малінін Михайло	Юрфак, 4	Губернське та повітове правління від видання постанови про губернії та зміни, внаслідок запровадження земських закладів	проф. Ф. І. Леонтович, каф. історії руського права
2	1877	Городецький Володимир	Іст.-філ., 1	Характеристика Фемістокла	проф. Л. Ф. Воєводський, каф. класичної філології
3	1880	Вирлан Олександр	Іст.-філ., 4	Нарис російського народного та історичного орнаменту	проф. Н. П. Кондаков, каф. теорії та історії мистецтв
4	1883	Акімов Андрій	Юрфак, 4	Про селянське землеволодіння в Росії у XVII–XVIII ст.	проф. Ф. І. Леонтович, каф. історії руського права

5	1884	Ходровер Фроїм	Юрфак, 4	Історія санітарного законодавства на Заході та в нас	прив.-доц. В. С. Садовський, каф. поліцейського права
6	1888	Бланк Еммануїл	Юрфак, 3	Про заклад за римським правом	проф. І. Г. Табашніков, каф. римського права
7	1888	Інбер Яків	Юрфак, 4	Міжнародні відносини Росії за царювання імператриці Єкатерини II	проф. І. О. Івановський, каф. міжнар. права
8	1891	Добровольський Іван	Іст.-філ., 3	Утворення та розвиток числівників в індоєвропейських мовах	проф. В. І. Шерцль, каф. порівняльної граматики індоєвропейських мов
9	1891	Рапопорт Ілля	Іст.-філ., 3	Утворення та розвиток числівників в індоєвропейських мовах	проф. В. І. Шерцль, каф. порівняльної граматики індоєвропейських мов
10	1895	Бондіні Людвіг-Франц	Юрфак, 4	Візантійське право як джерело Уложенія 1648 року та новоуказних статей	проф. В. В. Сокольський, каф. історії руського права
11	1895	Ніколаєв Антін	Іст.-філ., 4	Питання про глаголицю після Шафарика	проф. О. О. Кочубинський, каф. слов'янської філології
12	1897	Вілінський Сергій	Іст.-філ., 2	Російські народні заклинання та відношення їх до заклиналих молитов книжкових джерел	проф. В. М. Мочульський, каф. історії руської мови та літератури

13	1897	Джакелі Костянтин	Іст.-філ., 2	П'єр Бейль як представник історичного скептицизму	проф. Р. Ю. Віппер, каф. загальної історії
14	1898	Сахаров Володимир	Іст.-філ., 3	Свідчення життєпису Оттона Бамберзького про балтійських сдлов'ян	прив.-доц. Ф. В. Режабек, каф. загальної історії
15	1903	Волонтир Георгій	Іст.-філ., 4	Історія створення та постановок «Ревізора»	проф. В. М. Мочульський, каф. історії руської мови та літератури
16	1912	Петрович Олександр	Іст.-філ., 3	Місце і значення А. Чехова в історії російської літератури	проф. В. М. Мочульський, каф. історії руської мови та літератури
17	1912	Баткіс Леонід	Юрфак, 1	Місце і значення А. Чехова в історії російської літератури	проф. В. М. Мочульський, каф. історії руської мови та літератури
18	1913	Добродєєв Георгій	Юрфак, 4	Російсько-Японська війна та міжнародне право	проф. П. Є. Казанський, каф. міжнародного права
19	1915	Смірнов Федір	Юрфак, 2	Джерела Соборного Уложенія царя Алексея Михайловича	проф. О. Я. Шпаков, каф. історії руського права
20	1919	Додул Петро	Іст.-філ., 4	Основні мотиви художньої творчості Л. М. Толстого	проф. В. М. Мочульський, каф. історії руської мови та літератури
21	1919	Занчевський Олександр	Іст.-філ., 4	Князь Щербатов. Основи його світогляду	проф. А. В. Флоровський, І. А. Линниченко, каф. руської історії

ІЛЮСТРАЦІЇ

Іл. 1. Випускники історико-філологічного факультету Новоросійського університету з деканом Е. Р. фон Штерном (у центрі) 1908 р.

Іл. 2. Студенти Новоросійського університету разом з професором В. М. Мочульським (у другому ряду сидить четвертий зліва) з нагоди 30-річчя його діяльності 1909 р.

Музычко О. Е.,

кандидат исторических наук,

доцент кафедры истории Украины

Одесского национального университета имени И. И. Мечникова

ул. Елисаветинская, 12, г. Одесса, 65082, Украина

тел.: (048) 723 58 42

e-mail: sandro06@ukr.net

МЕДАЛЬНЫЕ РАБОТЫ НА ИСТОРИЧЕСКУЮ ТЕМАТИКУ В СИСТЕМЕ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ ОДЕССЫ (КОНЕЦ XIX – НАЧАЛО XX ВВ.)

Цель этой статьи – исследование функционирования в системе высшего образования Одессы конца XIX – начала XX вв. формы самостоятельной работы студентов, которая заключалась в написании студентами научных исследований на историческую тематику, за лучшие из которых они получали медали и почетные отзывы. Исследована история Новороссийского университета – единственного классического университета в указанное время не только на территории Южной Украины, но и на огромных просторах южных губерний Российской империи. Нами выявлено 125 тем, которые преподаватели предложили студентам в качестве медальных с 1870-х по 1919 г. Из них 87 тем нашли своих авторов. 38 тем так и не были проработаны, несмотря на то, что ряд из них предлагались преподавателями несколько лет подряд. На протяжении всей истории НУ было зафиксировано 123 случая награждения 118 студентов: 57 – золотыми медалями, 44 – серебряными, 21 – почетными отзывами. Только 5 студентов получали награды дважды за разные работы. М. Попруженко дважды получил золотые медали. М. Г. Попруженко и В. М. Мочульский были как авторами студенческих работ, так и авторами отзывов на студенческие работы, уже в качестве профессоров. М. Е. Слабченко был номинантом золотой и серебряной медалей, Б. В. Вахевич и К. Б. Бархин получили по две серебряные каждый. С. Вилинский получил одну золотую медаль и почетный отзыв. Работы на историческую тематику подготовили 23 студента юрфака. 9 из этих студентов написали 10 работ на темы, предложенные преподавателями историко-филологического факультета. 41 тема была посвящена истории Западной Европы, 34 – истории России. Только труд Д. Блюменфельда о первом этапе развития Ришельевского лицея посвящен краеведению. 7 тем можно трактовать как украиноведческие, т. к. они посвящены событиям, явлениям, учреждениям, которые происходили и находились на территории Украины, или украинским деятелям. Особенно выразительна украиноведческая составляющая в работах деятелей украинского национального движения в

Одессе М. Слабченко и П. Клепацкого. Рукописи 15 работ были изданы. Таким образом, в Одесском университете существовала стабильная система вовлечения студентов в научную деятельность, которая никоим образом не уступала аналогичным системам в других университетах.

Ключевые слова: высшее образование, Одесса, университет, студенты, медальные труды, историческая наука.

Muzychko O. Ye.,

Candidate of Historical Sciences

Docent of the Department of History of Ukraine

Odesa I. I. Mechnikov National University,

12 Elisavetynska St., Odesa, 65082, Ukraine

tel.: (048) 723 58 42

e-mail: sandro06@ukr.net

MEDAL WORKS ON HISTORICAL THEMATICS IN THE HIGHER EDUCATION SYSTEM OF ODESA (END OF THE 19th – BEGINNING OF THE 20th CENTURY)

Summary

The history of higher education is one of the traditional directions of historical research in Ukraine. Each of the educational institutions has an incentive to learn their own history in the form of a pragmatic reason – in the mass consciousness the longevity of the institution is a kind of high quality certification. The tradition of studying the history of University education started in the days of the existence of classical higher educational institutions on occasion of their anniversaries. A promising task of historiographical researches is the study of the history of historical education, because it was a significant part of the historiographical process and an integral part of historical science. Knowledge of previous pedagogical experience can help to eliminate outdated shortcomings and to improve the modern education system.

The purpose of this article is to study the functioning of independent work form of students in the system of higher education in Odesa in the end of 19th – beginning of 20th century, which was writing of scientific researches on historical subjects by students, for the best of which they received medals and honorary testimonials. The history of Novorossiia University, the only classical university in the specified time, both in the territory of southern Ukraine and in the vast expanses of the southern provinces of the Russian Empire, is investigated.

We have identified 125 topics that teachers offered to students as medal topics in the period from the 1870s to 1919. 87 of them found their authors. 38 topics

have not been worked out, despite the fact that a number of them were offered by teachers for several years in a row.

45 teachers, mainly professors: 35 from historical-philological and 10 from law faculties took part as authors of reviews in the process of formulating topics and nominating students. The greatest activity in attracting students to work independently had I. A. Lynnychenko (proposed 6 topics, 8 students have produced works, for which he received various degrees of difference), V. M. Mochulsky (6 topics, 7 students), F. I. Leontovych (5 topics, 8 students), F. I. Uspensky (4 topics, 7 students), O. O. Kotsubinsky and G. I. Peretyatkovich (4 topics, 5 students everyone), R. Y. Vipser (3 topics, 7 students). A kind of record was set by Professor of law V. V. Sokolsky. He offered a topic only once, but 5 students responded and received different degrees of difference for their 5 works, while the greatest success of other teachers was 3 works from 3 students on the same topic. In general, 25 topics were developed by two or more authors. Basically, teachers did not repeat any previously proposed topics or topics of other teachers, for which students received medals. Only once the same theme was offered two years in a row and twice had success. This is the the topic of I. A. Lynnychenko «the Peasant question in the Legislative Commission of Catherine II», for which M. E. Slabchenko, and A. V. Florovsky received silver and gold medals in 1906–1907.

According to the updated and significantly supplemented data, summarized in the Appendix at the end of the article, throughout the history of the NU 123 cases of awarded 118 students were recorded: 57 of them received gold medals, 44 – silver, 21 – honorary reviews. Only 5 students received awards twice for different works. While M. Popruzhenko holds a unique record – he received twice the gold medals. In addition, only M. Popruzhenko and V. Mochulsky were both authors of student works and the authors of reviews on student works when they became professors. M. Slabchenko, was nominated for the golden and silver medals, B. V. Vakhevych and K. B. Barkhin received two silver medals each. S. Vilinsky received one gold medal and an honorary review.

Works on historical subjects were prepared by the students of two (historical-philological and law) faculties of Novorossiia University. In general, the work on historical subjects has prepared 23 students of the faculty of law, for which they received medals and honorary reviews. 9 of these students wrote 10 works on the topics proposed by the teachers of the faculty of history and philology. Works about the historical drama in Ancient Rome, Herzen, Riche-lieu lyceum and Chekhov were obviously not connected with the legal issues and reflected the broad interests of the students. M. E. Slabchenko became the main star-historian of law school, he received two medals in the status of a student of law school for the work on the topics proposed by the Professor of the Department of Russian history I. Lynnychenko.

About 90% of the nominees for medals and honorary reviews were at that

time senior, 3rd and 4th year students. To the graduate-medalist his work was counted as the candidate's dissertation. Against this background, expressive achievements of 4 freshmen that have been awarded to: law student M. Slabchenko and historian student M. Golub – silver medals; the student-historian V. Gorodetsky and law student L. Butkis – honorary reviews. They are all wrote their works on the topic given by the Professor of history and philology. According to geographical criteria, 41 topics are devoted to the history of Western Europe, 34 – to the history of Russia. At the same time, the D. Blumenfeld's works on the first stage of development of the Richelieu Lyceum were an exception. None of the works presented for the medal were devoted to local history, which is perhaps the biggest difference from the modern historiographical and pedagogical situation. Seven topics can be interpreted as Ukrainian studies, because they are dedicated to the events, phenomena and institutions in the territory of Ukraine. The Ukrainian component in the works of figures of the Ukrainian national movement in Odesa M. Slabchenko and P. Klepatsky is the most expressive. These 7 topics include two other works «The Russian historical ornament» and «Azov seat», in which a lot of attention was paid to the Ukrainian theme. 4 were extraterritorial, claiming broad generalizations. Manuscripts of 15 works were published.

Thus, there was a stable system of involvement of students in scientific activities in Odesa University, which in no way inferior to similar systems in other universities.

Keywords: higher education, Odesa, university, students, medal works, historical science.